

Farvel til karies fra Karyes

Av tannlege Torbjørn Guldseth

Jeg måtte bare bruke dette ordspillet som overskrift på reisebrevet. Karyes er hovedstaden i Agion Oros. Byen het tidligere *Mesi*, som betyr senteret. Fremdeles like klokke? Det hender noen spør hvilken av de greske øyer jeg synes er best, og da bruker jeg å svare «ingen». Etter min mening er Halkidiki det flotteste området av Hellas å feriere i. Fine badestrender, små byer med koselige taver-naer, rimelige pensjonater og et skogkledd landskap i motsetning til de solsvidd øyene. På kartet er Halkidiki de tre lange, smale halvøyene øst for storbyen Thessaloniki. Den østligste heter Agion Oros, og der ligger den tusen år gamle munkerepublikken Athos. Hovedstaden heter Karyes og er det åndelige sentrum for den ortodokse kirke.

MOUNT ATHOS • Jeg lærte Halkidiki å kjenne under min tid som FN-tannlege i det tidligere Jugoslavia. Soldatene kunne dra dit på permisjon i helgene. Ved Ouranoupoli – himmelbyen – kan du fremdeles se kanalen som perserkongen Xerxes gravde i år 481 før Kristus. Den var to kilometer lang og gikk over den smaleste delen av halvøya. Xerxes ville ikke risikere å miste flåten sin i storm slik forgjengeren Daireios gjorde.

Et edikt fra år 1060 og som fremdeles gjelder, sier at bare ti ikke-ortodokse kan oppholde seg i det hellige land samtidig, og besøket er begrenset til maksimum fire dager. Utenriksdepartementet i Aten utsteder *diamonition* – det offisielle adgangstegnet. Du må ha en anbefaling fra den norske ambassaden, og du må oppgi hensikten med besøket. Turisme er ikke gyldig grunn, bare pilegrimsreise og studium blir godkjent. Får du innvilget adgang, kan du fritt besøke alle klos-

trene. Et annet edikt forbyr å *bygge vei som et hjul kan rulle på* mellom Karyes og resten av verden. Du må derfor ta deg fram til fots på de gamle, steinlagte stiene. Det kan være lurt å ha med en munk som kjenner veien, for stien kan være gjengrodd så du kan gå deg vill eller trække på farlige slanger.

Grensa til Athos er avsperrert med et gjerde, og du får skyhøy bot hvis du krysser den ulovlig. Naturen er helt uberørt på grunn av alle århundrene i isolasjon. Det er grønne skoger med eik, kastanjer og sypresser, og en dyrebestand som ikke fins andre steder i Hellas. På spissen av halvøya rager fjellet Mt Athos 2039 meter over havet. De som har vært på toppen, forteller om en fantastisk utsikt. I klarvær kan du skimte Istanbul.

Det går båt fra Ouranoupoli til Daphni som er det offisielle landgangsstedet for besøkende. Når du ankommer klosteret, blir du tatt imot med stor gjestfrihet og ønsket velkommen med et glass *raki*. Mat og seng er gratis, men selvfølgelig av enkel standard. Kjøtt er for eksempel ikke tillatt. Klokkene 16 ringer klokkene for aften-gudstjeneste. Etterpå er det kveldsmat der ikke-ortodokse må spise i eget rom. Munkene trekker seg tidlig tilbake. Det er tid for bønn og meditasjon. Hvis du står opp klokka fire om morgenen, får du en unik opplevelse. Til lyden av klokkeklang går alle inn i kirken til ottesang og bønn. Kirkerommet er opplyst bare av stearinlys og foran ikonet står oljelamper. Munkene kommer inn som mørke skygger og finner sine faste plasser. Duften av røkelse og myrra fyller luften og gjør det hele til en mystisk hendelse. San-

Athosmunk.

gen er himmelsk vakker, og du kan ikke unngå å bli grepet av den religiøse stemningen.

EN BIT AV KRISTI KORS • Litt sightseeing kan man lure til seg, men husk at munkene ser på deg som en pilegrim og ikke turist. Du må ha anstendige klær og oppføre deg med verdighet. Å gjøre filmopptak eller ta bilder uten samtykke er ikke tillatt. Munkene er vennlige, og de liker å snakke med fremmede. Noen er velutdannede og behersker engelsk godt. De vil gjerne høre livshistorien din og er nysgjerrige etter å høre om livet utenfor. Etter ordinasjonen har nemlig mange aldri besøkt den sekulære verden.

I klostrene og kirkene på Athos fins verdens største samling av religiøse kunstsatter. Frescomalerier, mosaikker, gull og edle steiner, bøker og manuskripter er samlet gjennom tusen år. Det eldste manuskriptet er fra 971

Karyes.

og skrevet på geiteskinn. Der fins relikvier etter helgener, og de har en stor bit av Kristi kors. Ikonet er en integrert del av den ortodokse tro og tradisjon, og det fins 18 000 av dem. Flere av Jomfru Maria-ikonene antas å kunne utføre mirakler. Katedralen i Karyes ble bygd av keiser Konstantin den store, og klosteret Panteleimon har celler med plass for 3 000 munk. Der fins verdens nest tyngste kirkeklokke som veier 13 000 kilo. Den aller tyngste befinner seg forresten i Moskva. Det sier seg selv at du ikke rekker å se mye av dette på bare fire dager. De helligste relikviene og ikonene er lagret i egne rom, men munkene viser dem gjerne fram hvis du har til hensikt å tilbe dem. Ikke hold hendene på ryggen som en likeglad turist, men hold dem foran deg som et tegn på ærefrykt.

PARADISET UTEN KVINNER • I følge legenden seilte Jomfru Maria sammen

med døperen Johannes fra Thessaloniki. Skipet kom ut av kurs, og Guds mor gikk i land på Athos. Hun ble overveldet av naturens skjønnhet og spurte sin sønn Kristus om hun kunne få stedet til have. Athos ble vigslet til Jomfru Maria, og etter det kan ingen annen kvinne sette sine ben der.

Den kvinnelige leser får ha meg unnskyldt, men noen vil kanskje spøkefullt si at da må dette være paradiset der man slipper kjerringmas og gnål. Den bysantinske keiser Konstantin Monomahos utstedte nemlig i år 1054 et edikt som fremdeles gjelder: *Kvinner har ingen adgang til det hellige land.* Fra 1081 ble det utvidet til også å gjelde for alle dyr av hunkjønn. Som kvinne kommer du derfor ikke lenger enn til Ouranoupoli. Du kan få sett klostrene på avstand dersom du tar en sightseeingbåt langs kysten. Den går ikke nærmere land enn 500 meter. Filmskuespillerinnen Melina Mercouri, kjent fra *Aldri på en søndag*, var i sin

tid kulturminister i Hellas, og satt dermed på pengesekken for vedlikehold av klostrene. Hun prøvde gjentatte ganger å besøke Athos, men nytteløst. Under krigen måtte et sjøfly fra Luftwaffe nødlande med *eine Funkhelferin* om bord. Hvordan unngå at hun satte sin fot på det hellige land? Løsningen ble å bygge en hytte på stranda som sto på stolper. Da kunne hun oppholde seg der inntil flymaskinen var reparert. Jeg har også hørt fra nyere tid at en båt med asylanter som hadde kvinner om bord, forliste utenfor halvøya. Men jeg kjenner ikke slutten på den historien.

FARVEL TIL TENNER • De hardeste livsvilkår har eremittmunkene valgt. De bor i huler i den bratte fjellsida på selve Mt. Athos og tilbringer askesen i total ensomhet og full tilbaketrekking fra verdslig tenkning. Adkomsten er ved hjelp av en skrøpelig steintrapp eller bare en taustige som henger ned mot sjøen. Det er umulig å ta seg fram

til hulen fra land. I storhetstiden på 1200-tallet bodde det 20 000 munkar i Athos, i dag er det rundt 2 000. Når du setter din fot på det hellige land, trer du bokstavelig talt tilbake i tiden og inn i et levende museum. De anvender fremdeles den Julianske kalender som betyr at de ligger 14 dager bak oss. Og når solen står opp, er klokka ett, mens den ved solnedgang er tolv. Det største med et besøk i Athos er å oppleve tidløsheten. Du møter en livsform som har vært uforandret gjennom århundrene. Klosteridealene og religionsutøvelsen fra den bysantinske verden har klart å overleve. Dagliglivet er i henhold til strenge regler og upåvirket av presset fra den moderne sivilisasjon. Heldig er den som får gjøre en reise dit!

Mitt yrkesliv har bestått av ett år med spikking av vokstenner på Tannlegehøgskolen, ett år med boring i plasttenner på Fantomet, og 42 år med ordentlige tenner. Det får klare seg. Tiden er inne for å legge vekk det dentale for godt. Da er det litt morsomt å kunne si farvel til karies med et reisebrev fra Karyes! Jeg har vært fast bidragsyter til NTFs Tidende siden 1993, men dette blir kanskje mitt siste bidrag. Jeg tillater meg derfor å stjele og omskrive den siste setning i Knut Hamsuns På gjengrodde stier: *Jeg ender min skrivning for Sommernummeret nu.*

Vågakallen ved Kabelvåg. Foto: Espen Mortensen www.esmofoto.no